

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Porseleinhoen (*Porzana porzana*) A119

1. Status:

Vogelrichtlijn Bijlage I (sinds 1985). Voor Natura 2000 is de porseleinhoen relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: Het porseleinhoen is een kleine, verborgen levende ralachtige vogel. Alleen zijn geluid, dat klinkt als een zweepslag, verradt op warme zomeravonden zijn aanwezigheid. De soort leeft in terreinen met langdurig, tot ver in de zomer plas-dras staande vegetaties. De Nederlandse broedvogels zijn trekvogels die overwinteren in Afrika.

Relatief belang binnen Europa: Het porseleinhoen broedt in het westelijke en centrale Palaearctische gebied, dat zich uitstrekt van West Europa tot zuidelijk Fenno-Scandinavië en tot midden Siberië. De verspreiding binnen Europa is onregelmatig. De soort vertoont de grootste aantallen in de gematigde zone, komt amper in Noord-Europa voor en is schaars in het uiterste zuiden. Ondanks opvallende jaarlijkse fluctuaties neemt men aan dat de Europese populatie (8.400-16.000 paren in van de landen Europese Unie) stabiel is (op grond van tellingen over de periode 1970-2000). Binnen de Europese Unie is de staat van instandhouding aangemerkt als gunstig. De Nederlandse populatie maakt 2% daarvan uit.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De broedbiotoop van het porseleinhoen bestaat uit open moerassige terreinen van minimaal 1-2 ha met matig voedselrijk water. De vogel zoekt een permanent (of periodiek) natte situatie van ongeveer 10 tot 35 cm diep water op met een weelderige vegetatie van biezen, zeggen, lisdodden en andere moerasplanten (hoogte 0.5-1 m). Naast moerassen zijn ook laat in het voorjaar geïnundeerde uiterwaarden (graslanden) geschikt als broedbiotoop. Het porseleinhoen maakt zijn nest in dichte vegetaties van riet, zeggen of grassen boven of nabij ondiep water.

Voedsel: Het porseleinhoen voedt zich in hoofdzaak met insecten en kleine weekdieren, die hij zoekt in de omgeving van de nestplaats langs slikranden en onder de dekking van een weelderige vegetatie. De moerasvegetatie mag niet te dicht van structuur zodat het dier er goed doorheen kan lopen.

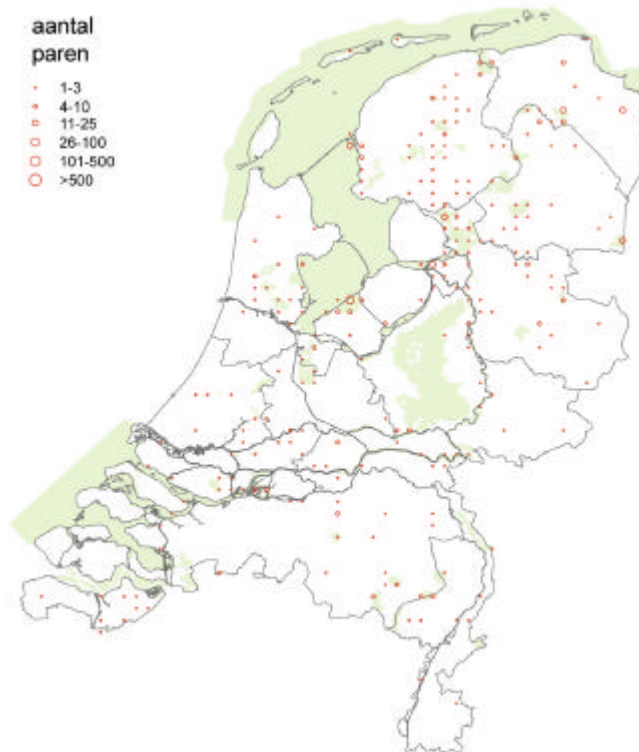
Rust: Het porseleinhoen heeft een matige verstoring gevoeligheid omdat het dier zich tussen de vegetatie verbergt (verstoring bij < 100 m afstand). Ook de gevoeligheid voor verstoring van zijn leefgebied is matig omdat de vogel in redelijk besloten landschappen leeft. Over een effect van verstoring op de populatie is niets bekend. Aangezien de soort veelal broedt in zeer ontoegankelijk terrein is de invloed van recreatie waarschijnlijk niet van veel betekenis. Verstoring door recreanten zal echter gemakkelijker optreden in kleinere gebieden dan in grotere. Vooral kanoërs en wandelaars die moerassige gebieden opzoeken hebben mogelijk een verstoring effect.

Minimum omvang duurzame populatie: Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame sleutelpopulatie van het porseleinhoen ten minste 40 paren vereist. Voor een gunstige staat van instandhouding zijn op nationale schaal ten minste 20 sleutelpopulaties vereist (> 800

paren). Het soortbeschermingsplan moerasvogels gaat uit van 5 sleutelgebieden met een populatie van 40-80 paren (> 400 paren).

4. Huidig voorkomen

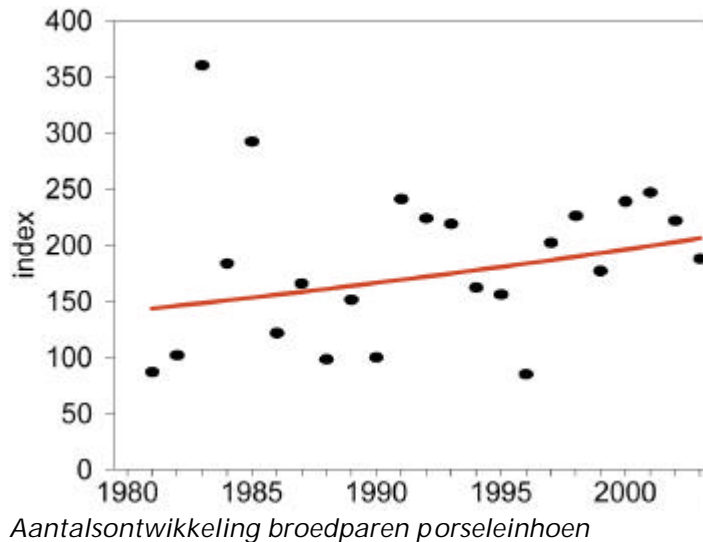
De verspreiding van het porseleinhoen is geconcentreerd in moerasrijke gebieden langs de Friese IJsselmeerkust, in Midden- en Zuid-Friesland, het Lauwersmeer, de Kop van Overijssel en Flevoland (Oostvaardersplassen). De soort komt voorts met kleine aantallen voor in het laagveengebied (Zaanstreek), het rivierkleigebied (Rivierengebied), het zeekleigebied (Groningen, Zeeuws-Vlaanderen) en hier en daar op de hoge gronden (Drenthe, Peel).

Verspreidingskaart porseleinhoen

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: Gebrek aan informatie en grote schommelingen in de aantallen van het porseleinhoen maken het onmogelijk om een uitspraak te doen over de trends vóór 1980.

Aantalsontwikkeling broedparen porseleinhoen

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse broedpopulatie van het porseleinhoen laat over 1981-2003 een matige afname zien. Over de meest recente periode 1994-2003 laat de populatie echter een matige toename zien.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig.

Het areaal van het porseleinhoen is sinds 1973-1977 aanzienlijk groter geworden. De bezettingsgraad is daarbij toegenomen met 79%. Het porseleinhoen is in het totaal in 230 atlasblokken aanwezig, uit 44 verdwenen en in 125 atlasblokken verschenen. De soort is recent verschenen in gebieden waar het waterpeil is verhoogd tengevolge van vernattingsmaatregelen en ontwikkeling van nieuwe natuur. Het is nog onduidelijk in hoeverre het structurele vestigingen betreft.

Beoordelingsaspect populatie: zeer ongunstig.

De aantallen van het porseleinhoen vertonen jaarlijks grote schommelingen, mede door wijzigingen van het waterpeil in de (potentiële) broedgebieden. In de periode 1998-2000 was het maximale aantal broedparen 60% minder dan in de periode 1979-1983. Daarbij moet worden opgemerkt dat piekjaren sinds 1987 niet meer zijn voorgekomen. Zulke piekjaren waren vooral jaren met een overstroming door rivierhoogwater in het late voorjaar. In de Oostvaardersplassen varieerden de aantallen fors over de periode 1987-2000 in samenhang met de kunstmatige, wisselende instellingen van de waterpeilen. De Nederlandse broedpopulatie, die in de periode 1979-1983 nog gemiddeld 590 paren telde, bedroeg in 1999-2003 gemiddeld 220 paren. Dat laatste aantal is 45% lager dan volgens het Beschermingsplan moerasvogels voor een gunstige beoordeling nodig is.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig.

Het porseleinhoen is zeer gevoelig voor verdroging van moerasgebieden, maar ook voor waterpeilbeheer. Hierbij zijn niet alleen de waterstand, maar ook het tijdstip en de duur van verhoogde waterpeilen van belang. De ontwikkeling van nieuwe moerasgebieden in de laatste decennia heeft lokaal voor nieuwe broedgevallen gezorgd. Daarnaast heeft het veranderde beleid ten aanzien van de waterhuishouding in natuurgebieden een positieve invloed op de populatie gehad. De jaarlijkse aantallen kunnen sterk wisselen onder andere in samenhang met het vaak grillige verloop van de waterpeilen in nieuwe broedgebieden.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig.

In het verleden zijn grootschalige vestigingen van het porseleinhoen in het rivierengebied na late voorjaarsinundaties opgetreden. Dat gebeurt nu niet meer omdat de uiterwaarden ofwel te intensief gebruikt worden als landbouwgebied voor kuilgras- en maïsproductie. Of het is te extensief beheerd natuurontwikkelingsgebied, resulterend in snel opkomende dichte ruigtes. In moerasgebieden is de situatie gunstiger voor het porseleinhoen. Verbossing en verdroging vormt daar echter een permanente bedreiging. Nieuwe natte natuur is waarschijnlijk vooral tijdelijk van betekenis voor deze soort. Vooralsnog zijn geen grote veranderingen te verwachten binnen het

populatieverloop, los van de opvallende jaarlijkse schommelingen die te maken hebben met variabele waterpeilen en instroom van porseleinhoentjes vanuit andere gebieden.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 400 paren.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Voor het behoud van het porseleinhoen als broedvogel zijn volgens het beschermingsplan moerasvogels ten minste 5 sleutelpopulaties in ons land nodig met ieder 40-80 paren (totaal > 400 paren). Vanuit populatie-ecologisch oogpunt gezien zijn voor een duurzame populatie ten minste 20 sleutelpopulaties nodig met ieder tenminste 40 paren (totaal > 800 paren). De streefpopulatie is te realiseren door herstel van omvang en kwaliteit van de bestaande leefgebieden en uitbreiding door aanleg van nieuwe natte natuur. De kwaliteit van de leefgebieden gaat vooruit met een verbeterde waterhuishouding en de toepassing van beheersmaatregelen om moerasgebieden open houden.

Oordeel: zeer ongunstig.

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	matig ongunstig	gunstig
Populatie	matig ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	matig ongunstig	matig ongunstig
Toekomstperspectief	matig ongunstig	matig ongunstig
Eindoordeel	matig ongunstig	zeer ongunstig

6. Bronnen

- Beemster, N., Altenburg, W., Plateeuw, M. & de Roder, F. 2002. Het regenmodel in de Oostvaardersplassen: voldoende dynamiek in waterpeil voor een diverse en stabiele broedvogelbevolking? A & W-rapport 341/RIZA werdocument 2002.077x. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- Bergh, L. van den & Helmer, J. 1984. Over het voorkomen van Porseleinhoentjes (*Porzana porzana*) langs de grote rivieren in 1983. Vogeljaar 32: 279-289.